

# Bytomten Sund

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning.

Fornlämning Österlovsta 866 och 847  
Sund 1:26 m.fl.  
Österlovsta socken  
Tierps kommun  
Uppsala län  
Uppland

*Henrik Runeson*



# Bytomten Sund

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Österlovsta 866 och 847

Sund 1:26 m.fl.

Österlovsta socken

Tierps kommun

Uppsala län, Uppland

*Henrik Runeson*

Utgivning och distribution:  
Stiftelsen Kulturmiljövård  
Stora gatan 41, 722 12 Västerås  
Tel: 021-80 62 80  
Fax: 021-14 52 20  
E-post: [info@kmmmd.se](mailto:info@kmmmd.se)

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Omslagsfoto: Schakt inom bytomten Sund (Österlövsta 866) sett från norr. Foto: Henrik Runeson.

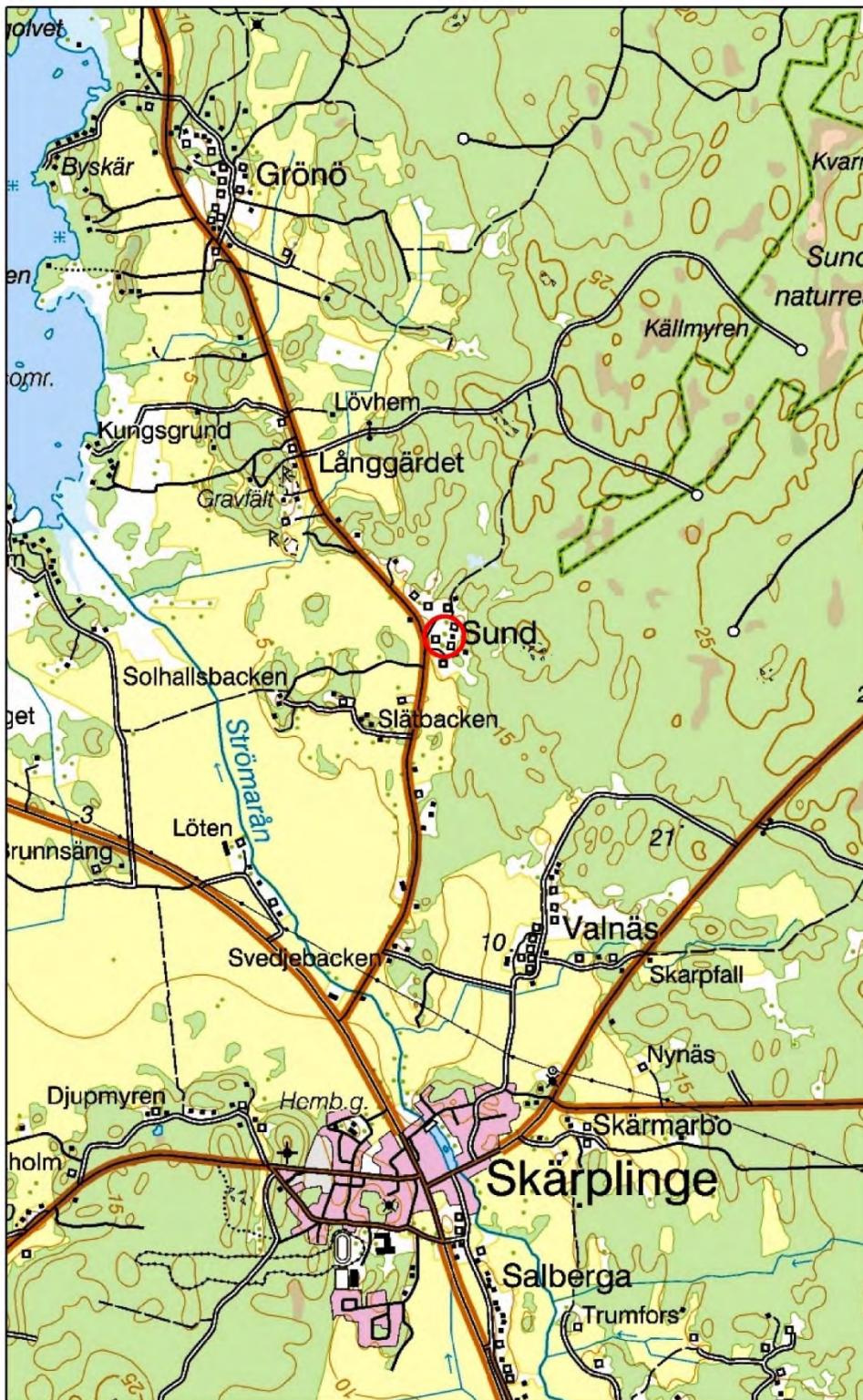
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-437-5

Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

# Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Målsättning och metod .....	5
Topografi och fornlämningsmiljö .....	5
Genomförande .....	6
Undersökningsresultat.....	6
Referenser.....	8
Kart- och arkivmaterial .....	8
Tekniska och administrativa uppgifter .....	8
BILAGOR .....	9
Bilaga 1. Schaktbeskrivning .....	9



Figur 1. Förundersökningsplatsens läge, markerat med en röd ring. Utdrag ur digitala terrängkartan. Skala 1:30 000.

# Sammanfattning

I samband med nedgrävning av elkabel vid Sund, beläget ca 2 km norr om Skärplinge i Österlövsta socken, har en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning genomförts. Inom det område som schaktades ligger bytomten för Sunds by (RAÄ nr Österlövsta 866).

Inga tydliga spår efter fornlämningar påträffades inom schakten. Mycket sparsamt med föremål framkom, inga av dessa kunde säkert sägas vara äldre än 100 år.

## Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en förundersökning i form av schaktningsövervakning i samband med nedgrävningar för elkabel vid bytomten för Sunds by, RAÄ nr 866 i Österlövsta socken. Platsen ligger norr om Skärplinge, drygt 2 mil nordöst om Tierp och ca 8 mil norr om Uppsala. Arbetet föregicks av beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län. På platsen finns fortfarande en samlad bebyggelse med flera enheter. Totalt står mer än 40 byggnader inom den historiska bytomtens begränsning. Den nuvarande bebyggelsen innefattar bland annat manbyggnader från 1860-tal och ekonomibygnader som kan gå tillbaka till 1700-tal.

## Målsättning och metod

Syftet med schaktningsövervakningen var att kontrollera om grävningarna för elkabeln direkt berörde lämningar från Sunds bytomt. I sådana fall skulle grävningarna avbrytas och Länsstyrelsen informeras om förhållandena.

## Topografi och fornlämningsmiljö

Sunds bytomt ligger i kanten av ett öppet åkerlandskap som vetter mot det inre av Lövsbukten, ca 2 km åt väster. Mot öster vidtar ett större skogsområde. Bygden har en lång historia, vilket bland annat framgår av de två järnåldersgravfält som ligger 600–800 m norr om byn (Österlövsta 213:1 och 214:1). En km åt söder finns Valnäs bytomt (Österlövsta 991) som har medeltida rötter med äldsta belägg från år 1312.

Det äldsta belägget för Sund härrör från samma år som det för Valsnäs, 1312, då byn skall ha bestått av fyra hemman. Den tidigaste kartan över Sund är en storskifteskarta från 1776, då byn fortfarande bestod av fyra hemman (figur 2). På kartan över laga skifte från 1847 är byn lika tätt bebyggd som idag, med upp emot 50 byggnader.



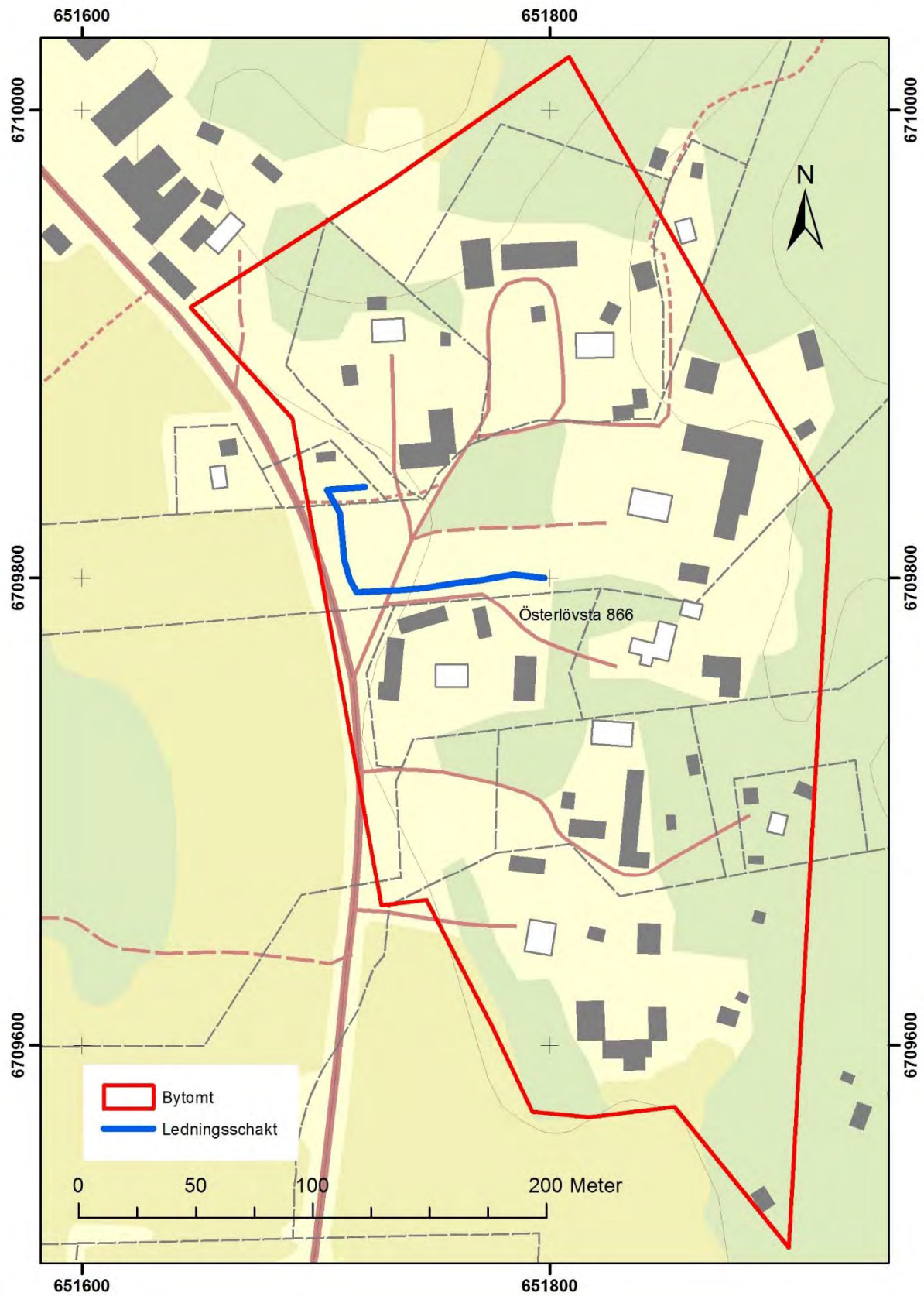
Figur 2. Bytomten Sunds (Österlövsta 866) läge på storskifteskarta från 1776 (rektifierad). Ledningsschaktet är markerat med en blå linje. Skala 1:10 000.

## Genomförande

Schaktningsövervakningen utfördes under sammanlagt en dag i början av mars 2014. Ledningsschaktet var 132×0,6 meter stort och dokumenterades genom inmätning med GPS, beskrivning och fotografering (figur 3).

## Undersökningsresultat

Vid schaktningarna för ledningen framkom inget av antikvariskt intresse. Ställvis fanns rikligt med tegel, huvudsakligen taktegel, men inga fynd som var tydligt äldre än 1900-tal framkom i lagren. För närmare beskrivning av schaktet, se bilaga 1.



Figur 3. Karta över Sund med det aktuella ledningsschaktet markerat med blå linje. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:2 500.



# Referenser

## Kart- och arkivmaterial

### Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesregister (FMIS)

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

### Lantmäteriverket, historiska kartor:

<https://etjanster.lantmateriet.se>

Lantmäteristyrerelsens arkiv:

Storskifte 1776. Österlövsta socken, Sund 1-4. Akt B88-44:3

Laga skifte 1847. Österlövsta socken. Sund 1-4. Akt B88-44:4

### Ortnamnsregistret Institutet för språk och folkminnen. SOFI:

<http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret.html>

Österlövsta socken, Sundby. SD 3, s. 98–99

Österlövsta socken, Valnäs. SD 3, s. 98-100

## Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	KM12137
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-6787-13, 2013-12-17
<i>Undersökningsperiod:</i>	2014-03-04
<i>Exploateringsyta:</i>	79 m <sup>2</sup> (132 löpmetrar)
<i>Personal:</i>	Henrik Runeson
<i>Belägenhet:</i>	Sund 1:26 m.fl., Österlövsta socken, Tierps kommun, Uppsala län, Uppland
<i>Fastighetskartan:</i>	67G0FN SKÄRPLINGE
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99TM
<i>Koordinater:</i>	N67098 E651948
<i>Inmätningssätt:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Förvaras på ATA.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd insamlades.

# BILAGOR

## Bilaga 1. Schaktbeskrivning

### Schakt 1

132,0×0,6 m stort och 0,5–1,0 m djupt.

Schaktet beskrivs nedan från öster. Det utgick från platsen för en elstolpe där ett elskåp skall placeras.

4 meter SÖ om stolpen finns en välbevarad källargrund, 5×5 meter stor och 0,6 meter hög med 1 meter breda, stenlagda väggar och en öppning mot norr. Den är troligen relativt sentida och bör ha samband med det närbelägna huset som enligt ägaren är uppfört på 1860-talet.

Omedelbart söder om källargrunden ligger en större, ca 1 meter djup, grop vilken sannolikt är urschaktad. I gropen finns rikligt med större stenar och block, 0,5–1,5 m stora. Schaktet drogs omedelbart norr om gropen. Även här var marken synnerligen blockig och stenig.

Fram till 3,5 meter var schaktets djup ca 1,0 meter, på grund av att ett elskåp skulle placeras här. I övrigt var schaktet 0,5–0,6 meter djupt. Den övre, östra delen av schaktet drogs genom ett mycket blockigt och stenigt område, med mycket mörk, närmast svart, jord från toppen och ned till ca 0,5 meters djup, där ljusgul, något grusig, silt vidtog. Det blockiga, steniga materialet var löst packat och föreföll påfört.

Vid ca 11 meter fanns enstaka bitar tegel i det mörka lagret.

Mellan 22 och 33 meter vidtog ett område med ännu mörkare jord. Detta svarta lager fanns från toppen ned till 0,55 meters djup och följdes av ljusgul, grusig silt. Även här var området blockigt och stenigt.

Från 34 meter var jorden mörkt brun och mindre stenig än tidigare. Här löpte schaktet längs kanten av en mindre grusväg. Enstaka tegel förekom i det övre, mörka lagret. I grusvägens fyllning fanns i vissa partier stora mängder krossat taktegel, vilket kunde förklara förekomsten i det närbelägna schaktet. I lagret framkom en hästsko (av tämligen modern typ).

Vid 65–72 meter korsade schaktet en grusväg som löper i nordöstlig riktning. Direkt efter korsningen vidtar gammal åker/ängsmark. Jorden var mörkt brun. Vissa inslag av stenar och block fanns på 0,40 meters djup, varefter gulbrun silt vidtog.

Från 76 meter fanns mot botten av schaktet ett mörkt lager med enstaka tegel och ett glasfragment (planglas). Vid 84 meter svängde schaktet mot norr. Vid 89 meter upphörde det mörka lagret mot botten och ersattes av gulbrun silt.

Vid 118 meter korsades ett dike och en mindre körväg, varefter schaktet svängde österut vid 123 meter. Här grävdes endast ned till 0,40 meters djup p.g.a. närheten till en mindre branddamm. Under den mörkbruna jorden vidtog mot botten ljust brungul morän.